

ทัศนะของอาจารย์ประจำกลุ่มในการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

จุฬาลักษณ์ เรืองณรงค์*
อัษฎาพร แก้วทงค์

PBL from the Facilitators' Perspectives.

Chulalak Rueangnarong, Assadaporn Klaewthanong

Division for Medical Education, Faculty of Medicine, Prince of Songkla University,
Hat Yai, Songkhla, 90110, Thailand.

*E-mail: chulalak.r@psu.ac.th

Songkla Med J 2016;34(1):1-9

บทคัดย่อ:

วัตถุประสงค์: การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความคิดเห็นของอาจารย์ประจำกลุ่มที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานระดับปริคlinik คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปีการศึกษา 2556

วัสดุและวิธีการ: กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยอาจารย์ประจำกลุ่มสังกัดคณะวิทยาศาสตร์ และอาจารย์ประจำกลุ่มสังกัดคณะแพทยศาสตร์ โดยการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (stratified sampling) และสุ่มแบบง่ายจากผู้ที่มีประสบการณ์สูงกว่า 5 ปี จำนวน 16 คน ประกอบด้วย อาจารย์ระดับปริคlinikและระดับคลินิก เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพครั้งนี้ ใช้การสนทนากลุ่มย่อย (focus group) ข้อมูลที่รวบรวมได้เขียนสรุปเป็นข้อความและใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis)

ผลการศึกษา: อาจารย์ประจำกลุ่มมีความเห็นว่าการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (problem-based learning; PBL) เป็นวิธีการเรียนรู้เชิงรุก (active learning) ที่เหมาะกับการศึกษาของนักศึกษาแพทย์ อาจารย์ประจำกลุ่มมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบ PBL และเห็นว่าเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่คณะแพทยศาสตร์ควรพัฒนาอย่างต่อเนื่องต่อไป โดยเน้นว่าเป็นลักษณะเด่นของหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ส่วนอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้แบบ PBL นั้น พบว่าบทบาทอาจารย์ประจำกลุ่มยังไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ทำให้กระบวนการกลุ่มมีความแตกต่างกัน และยังขาดความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับปรัชญาของการเรียนการสอนแบบ PBL อันจะส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบ PBL

งานแพทยศาสตรศึกษา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110

รับต้นฉบับวันที่ 18 พฤษภาคม 2558 รับลงตีพิมพ์วันที่ 19 ตุลาคม 2558

สรุป: คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ควบคุมจัดฝึกอบรมอาจารย์ประจำกลุ่มอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง พัฒนาศักยภาพอาจารย์ประจำกลุ่มให้มีมาตรฐานเดียวกัน และสร้างความเข้าใจในสาระของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้อย่าง PBL ให้ประสิทธิภาพต่อไป

คำสำคัญ: การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน, ทัศนศาสตร์/ความคิดเห็น, อาจารย์ประจำกลุ่ม

Abstract:

Objective: This study aimed to determine the perception of facilitators in problem-based learning in the pre-clinical years at Faculty of Medicine, Prince of Songkla University in the year of 2013.

Material and Method: The sample comprised of facilitators from Faculty of Science and Faculty of Medicine who had over 5 years of PBL's experiences. About 16 facilitators from preclinical and clinical departments participated in this study. The stratified sampling and simple random sampling methods were used to select the samples. A focus group was conducted as a data collection strategy. The obtained data was transcribed verbatim and analyzed by using a qualitative content analysis approach.

Results: Facilitators perceived PBL as an active learning method for medical students. It also showed positive intention of facilitators to continue PBL program as it is a distinctive feature of the Faculty's innovative learning method. While difficulties of PBL concerning facilitators tended to comprise of variation of facilitators' performance in small group activities and deep understanding of PBL philosophy which may lead to lack of the essence of PBL learning process and the success of the program.

Conclusion: The study suggested that continuous training facilitator's skill, standardization of facilitator's roles and making understanding about PBL learning process seemed to be necessary and closely related factors for effectiveness of the program.

Keywords: facilitator, perception, problem-based learning

บทนำ

การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (problem-based learning; PBL) เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากแนวคิดการเรียนรู้แบบให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่จากการใช้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในโลก เป็นบริบท (context) ของการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการคิดวิเคราะห์และคิดแก้ปัญหา รวมทั้งเป็นเทคนิคการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ได้สัมผัสกับปัญหาโดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาที่เป็นกลไกพื้นฐานของการเรียนการสอนที่มีลักษณะสำคัญคือ ใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้น

มีการบูรณาการเนื้อหาวิชา เรียนเป็นกลุ่มย่อย และผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง^{1, 2}

การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเริ่มใช้ครั้งแรกในวงการแพทยศาสตร์ศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. 2493 ที่โรงเรียนแพทย์ มหาวิทยาลัยเคสเวสเทิร์นรีเสิร์ฟ รัฐโอไฮโอ ประเทศสหรัฐอเมริกา และเริ่มแพร่หลายเมื่อ พ.ศ. 2512 โรงเรียนแพทย์แมคมาสเตอร์ เมืองแฮมิลตัน รัฐออนตาริโอ ประเทศแคนาดา ได้นำมาใช้ในหลักสูตรแพทยศาสตร์ และได้แพร่หลายไปในประเทศอื่นๆ ทั่วโลก ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา โดยเฉพาะในกลุ่มวิทยาศาสตร์สุขภาพ³⁻⁷

เนื่องจากการเรียนรู้อย่างที่สอดคล้องกับความเป็นจริงตามกระบวนการตามธรรมชาติ มีการฝึกศึกษาหรือปัญหาให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์และหาคำตอบ⁸

ในประเทศไทยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานได้ถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวางเป็นเวลานานแล้ว เช่น ที่คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้เริ่มจัดการเรียนการสอนแบบ PBL เนื่องจากการประชุมแพทยศาสตรศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 5 พ.ศ. 2529⁹ และครั้งที่ 6 พ.ศ. 2536² เสนอแนะให้คณะแพทยศาสตร์ทุกสถาบันในประเทศพัฒนาหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต และจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการที่เน้นให้นักศึกษาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานจากมติคณะกรรมการประจำคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พ.ศ. 2530 ได้ประกาศเป็นนโยบายให้การจัดการเรียนการสอนในช่วง 5-10 ปีข้างหน้า เน้นที่กระบวนการแสวงหาความรู้ จัดให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ และเรียนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน¹⁰ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานจึงได้เริ่มใช้ในการเรียนการสอนระดับปริคณิณ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 เป็นต้นมา คณะแพทยศาสตร์ ได้ประเมินการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง โดยเมื่อสิ้นสุดการเรียนแต่ละโจทย์ปัญหา ได้มีการประเมินการจัดการเรียนรู้เพื่อรวบรวมความคิดเห็นของอาจารย์ประจำกลุ่ม (facilitator) และนักศึกษามาปรับปรุงและพัฒนา¹¹⁻¹³ จากการศึกษาความคิดเห็นและทัศนคติของอาจารย์ประจำกลุ่ม เมื่อปี พ.ศ. 2543 พบว่านักศึกษามีความรู้และสามารถทำกระบวนการกลุ่มในการเรียนรู้อย่าง PBL อยู่ในระดับดีมาก อาจารย์ให้ความสนใจต่อการเรียนการสอนในระดับปานกลาง นักศึกษามีความรู้พื้นฐานและความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษามีน้อยลง¹⁴ จากข้อมูลดังกล่าวได้มีการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนแบบ PBL ในเรื่องการพัฒนานักศึกษาและอาจารย์ รวมทั้งการเขียนโจทย์ปัญหา ถึงแม้ว่าคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จะได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนำ PBL มาใช้ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนแล้วก็ตาม แต่การวิจัยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ ยังไม่เคยมี

การศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงได้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกจากการสนทนากลุ่มย่อยอาจารย์ประจำกลุ่มที่มีความคิดเห็นในภาพรวมที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนแบบ PBL

วัตถุประสงค์และวิธีการ

เป็นการศึกษาวิจัยแบบเชิงพรรณนา (descriptive research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของอาจารย์ประจำกลุ่มในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานระดับปริคณิณ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปีการศึกษา 2556 โดยการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างจากอาจารย์ที่ผ่านการอบรมและมีประสบการณ์ในการเป็นอาจารย์ประจำกลุ่มตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป เนื่องจากได้มีประสบการณ์จริงทั้งการเป็นอาจารย์ประจำกลุ่มและขั้นตอนการเรียนแบบ PBL อย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วยอาจารย์จากคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำนวน 30 คน และคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำนวน 55 คน โดยไม่แยกภาควิชา รวมทั้งหมด 85 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (stratified sampling) และสุ่มแบบง่าย ได้จำนวน 16 คน ประกอบด้วย อาจารย์จากคณะวิทยาศาสตร์ จำนวน 5 คน และจากคณะแพทยศาสตร์ จำนวน 11 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสนทนากลุ่มย่อย (focus group) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยกำหนดประเด็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้อย่าง PBL มาใช้สนทนาคือ ความพึงพอใจต่อการเรียนรู้อย่าง PBL บทบาทของอาจารย์ประจำกลุ่ม ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้อย่าง PBL ผลการเรียนรู้อย่างที่เกิดขึ้นกับนักศึกษา การเตรียมความพร้อมให้อาจารย์ประจำกลุ่ม และปัญหาในการเรียนรู้อย่าง PBL ซึ่งผู้วิจัยได้ตรวจสอบความชัดเจนของประเด็นคำถามเพื่อการสื่อความหมายที่ต้องการ โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์สูงด้านการเรียนการสอนแบบ PBL หลังจากนั้นนำแบบสนทนากลุ่มย่อยไปทดสอบความตรงของข้อคำถามที่ใช้กับตัวอย่างอาจารย์ซึ่งมีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 2 คน โดยให้อ่านประเด็นคำถามและทดสอบให้ตอบคำถามเป็นรายข้อว่ามีความเข้าใจคำถามถูกต้องตามที่

ผู้วิจัยต้องการหรือไม่ และสามารถตอบคำถามได้สอดคล้องกับข้อคำถามเพียงใด ตลอดจนอธิบายความเข้าใจในข้อคำถามนั้นๆ ซึ่งผู้วิจัยได้บันทึกข้อมูลดังกล่าวแล้วนำมาปรับปรุงชุดคำถามเพื่อดำเนินการสนทนากลุ่มย่อยต่อไป

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาคั้งนี้ ใช้การสนทนากลุ่มย่อยอาจารย์ประจำกลุ่มจัดคณะ 2 กลุ่มๆ ละ 8 คน ผู้สัมภาษณ์เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนแบบ PBL จากภายนอกสถาบันจำนวน 3 คน โดยผู้วิจัยได้ชักชวนประเด็นคำถาม ขั้นตอนและกระบวนการก่อนดำเนินการสนทนากลุ่มย่อย ในการสนทนากลุ่มย่อยใช้เวลาประมาณ 90 นาที มีการบันทึกเทป จดบันทึกการสนทนาไว้อย่างละเอียดและตรวจสอบข้อมูลขณะที่ทำการสนทนาทุกครั้ง การศึกษาคั้งนี้ได้ผ่านการอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ก่อนเริ่มดำเนินการ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มย่อยมาสรุป วิเคราะห์ สังเคราะห์ และเขียนเป็นข้อความจัดกลุ่มประเด็น

ผลการศึกษา

จากการสนทนากลุ่มย่อยอาจารย์ประจำกลุ่ม PBL จำนวน 16 คน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา สรุปข้อความและจัดกลุ่มเป็นประเด็นได้ ดังรูปที่ 1

ความพึงพอใจต่อการเรียนรู้แบบ PBL

กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นเหมือนกันว่า ทุกคนมีความพึงพอใจมากต่อการจัดเรียนการสอนรูปแบบนี้ เห็นว่าการเรียนรู้แบบ PBL เป็นจุดเด่นของหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพราะเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ (learning process) มากกว่าการให้ความรู้ และได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องมากกว่า 20 ปี กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า

ในกระบวนการเรียนรู้ของ PBL อาจารย์ยังได้พัฒนาตนเอง ได้เรียนรู้สิ่งที่ยอยู่นอกเหนือสาขาวิชา เรียนรู้ไปพร้อมกับนักศึกษา และได้เห็นความก้าวหน้าของนักศึกษา

“โดยหลักการของ PBL ดี เห็นด้วยว่าเราได้เรียนรู้ไปด้วย”

“เป็นงานที่ชอบ ทำแล้วรู้สึกได้พัฒนาตัวเอง”

“ชอบถ่ายถอด ชอบที่จะเรียนรู้ พยายามลงศึกษาทุกเรื่องให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้”

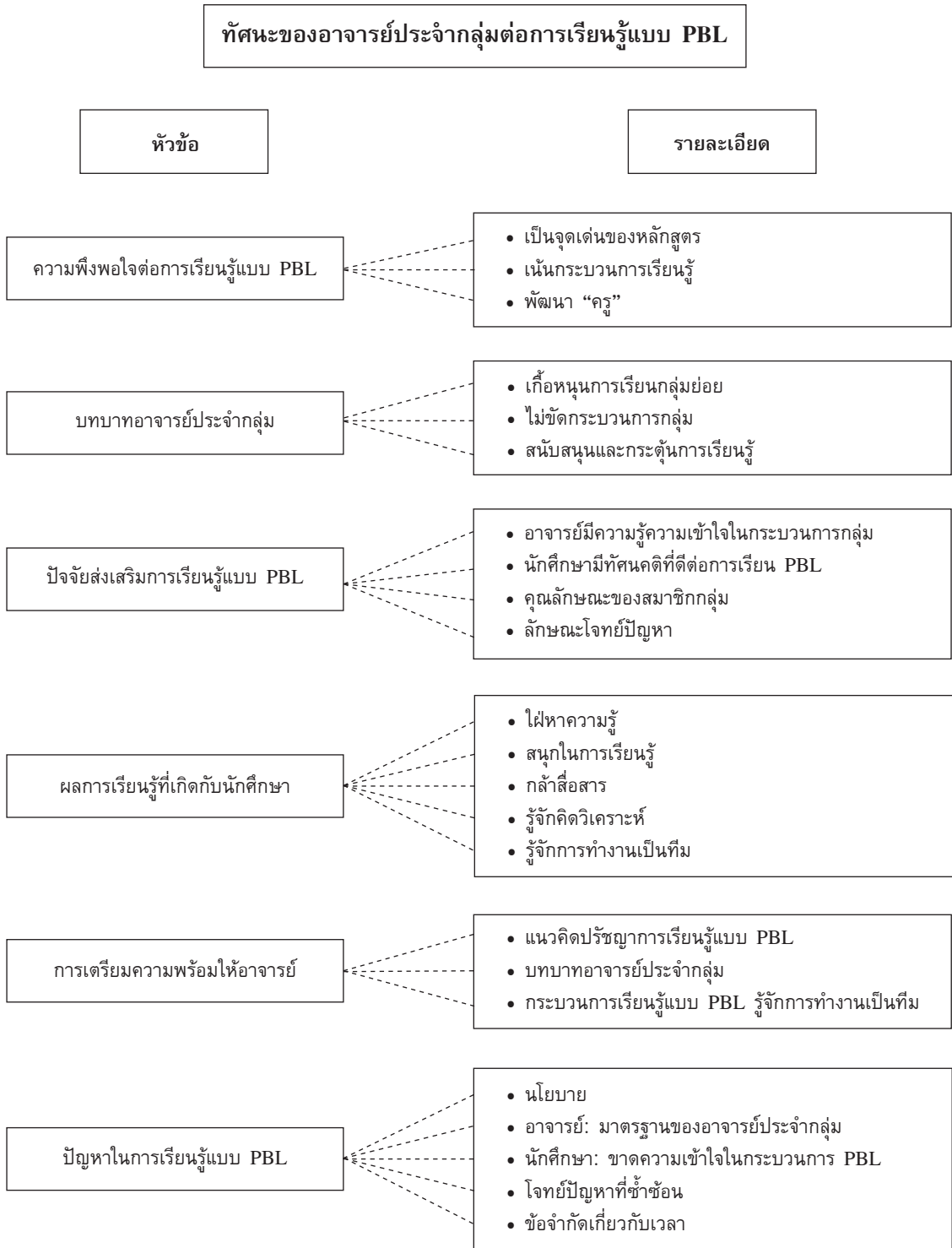
บทบาทอาจารย์ประจำกลุ่ม

กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นสอดคล้องว่าในการเรียนรู้แบบ PBL อาจารย์ประจำกลุ่มมีบทบาทสำคัญทั้งด้านกระบวนการและด้านการประเมิน อาจารย์ประจำกลุ่มต้องมีความจริงใจและเต็มใจในการสนับสนุนการเรียนรู้ของกลุ่ม กระตุ้นกลุ่มให้คิดอย่างต่อเนื่อง บทบาทที่ดีของอาจารย์ประจำกลุ่มคือไม่นั่งเฉยและไม่ขัดกระบวนการกลุ่ม แต่ต้องมีหน้าที่สนับสนุนการเรียนรู้ให้กลุ่มไปสู่เป้าหมาย

“Facilitator มีส่วนสำคัญ ต้องทำให้กลุ่มเข้าใจกระบวนการ ขั้นตอนการเรียนรู้ว่าจะต้องทำอย่างไร อาจแนะนำมากในช่วงแรก และไม่ควรจบบทบาทกระบวนการกลุ่ม”

ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้แบบ PBL

กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นตรงกันว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการเรียนรู้แบบ PBL ที่สำคัญ ได้แก่ 1) อาจารย์ประจำกลุ่มต้องมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้แบบ PBL ที่ถูกต้อง มีประสบการณ์ และมีความพร้อมในการสนับสนุนกลุ่มได้ดี 2) นักศึกษาต้องมีทักษะการแสวงหาความรู้ มีความรู้พื้นฐานในระดับที่เพียงพอ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบ และกระตือรือร้น 3) คุณลักษณะของสมาชิกในกลุ่มย่อยส่งผลต่อการเรียนรู้เช่นกัน โดยที่ภายในกลุ่มต้องมีปฏิสัมพันธ์กัน ลดการแยกตัวออกจากกลุ่ม และ 4) ลักษณะโจทย์ปัญหา ต้องมีความชัดเจน น่าสนใจและมีประเด็นที่สามารถกระตุ้นการเรียนรู้ นำไปสู่ความคิดวิเคราะห์ ก่อให้เกิดการทำงานร่วมกันเป็นทีม

รูปที่ 1 แสดงทัศนะของอาจารย์ประจำกลุ่มต่อการเรียนรู้แบบ PBL

“ยอมรับว่า facilitator ไม่ต้องรู้เรื่องในโจทย์ ปัญหาอย่างต้องแท้ แต่ที่สำคัญต้องเข้าใจกระบวนการ PBL และส่งเสริมให้กลุ่มอยากเรียนรู้ กระตือรือร้น ไปค้นคว้า แปลว่าเราสามารถทำหน้าที่ได้สำเร็จแน่”

“โจทย์ปัญหาที่ดีกระตุ้นความอยากเรียนให้เกิดขึ้นได้ ในห้องต้องพยายามทำให้กลุ่มรู้สึกว่าการนี้สนุกอยากจะไปหาความรู้เพิ่มเติม”

ผลการเรียนรู้ที่เกิดกับนักศึกษา

กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลตรงกันว่า การเรียนรู้แบบ PBL เป็น learning style ที่ดี กระตุ้นให้นักศึกษาได้เกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง รู้จักค้นคว้าหาข้อมูล ใฝ่หาความรู้ประมวลความรู้ได้ มีการเตรียมตัวในการเรียน การเรียนเป็นกลุ่มทำให้รู้สึกสนุก มีความตั้งใจในการเรียน ฝึกให้กล้าสื่อสาร กล้าพูด กล้าแสดงออก นักศึกษารู้จักตั้งคำถาม รู้จักคิดเป็นระบบมากขึ้น มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ มีการสื่อสารปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น เป็นสิ่งที่ดี ก่อให้เกิดกระบวนการแสวงหาความรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้จริง ๆ สามารถนำความรู้ไปใช้ในชั้นคลินิก

“ได้เรียนรู้ว่านักศึกษาสามารถประมวลความรู้ได้ดีมาก คล้ายๆ ถ้าเราสอนเราก้สอนแบบแห้งๆ แต่ นักศึกษาสามารถไปหาสื่อต่างๆ มาประกอบได้”

“คนที่ไม่พูดเลยสามารถเป็นคนพูดได้ระดับหนึ่ง บางคนไม่ชอบแสดงออกเลยแต่อยู่ในกลุ่มจะได้ตำแหน่งผลัดกัน ทุกคนกระตุ้นกัน มีหลายคนบอก ชี้อายไม่กล้าแสดงออก ทำให้มีโอกาสได้ฝึก”

“เห็น progress ของนักศึกษา เก่งขึ้น สื่อสารดีขึ้น คนที่ไม่เคยพูดสามารถพูดรู้เรื่องขึ้น”

“เป็นการเตรียมให้เด็กรู้จักคิดเป็นกระบวนการตลอดชีวิต”

การเตรียมความพร้อมให้อาจารย์ประจำกลุ่ม
กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่า คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ควรเตรียมอาจารย์รุ่นใหม่ให้มีความพร้อมในการเป็นอาจารย์ประจำกลุ่มให้มีความรู้ความเข้าใจในแนวคิด ปรัชญาการเรียน

แบบ PBL เข้าใจบทบาทที่ถูกต้อง มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้แบบ PBL เพราะที่ผ่านมาการเตรียมอาจารย์และนักศึกษา ยังขาดความต่อเนื่องในการเรียนรู้แบบ PBL ควรเพิ่มจำนวนอาจารย์ประจำกลุ่มให้เพียงพอ โดยเตรียมอาจารย์ทุกคนตั้งแต่เริ่มการปฏิบัติงาน กลุ่มตัวอย่างบางส่วนให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่าอาจารย์ที่มีประสบการณ์มานานมีคุณค่ามาก ควรเชิญมาร่วมเป็นอาจารย์พี่เลี้ยงสำหรับอาจารย์ใหม่

“พัฒนา facilitator อันดับแรก ให้รับบทบาทเพื่อเกื้อหนุนกลุ่ม ได้เรียนรู้ด้วยตัวเองได้ดีที่สุด”

“การเรียนการสอนแบบ PBL สิ่งสำคัญ คือ การอบรม facilitator และต้องใช้เวลาในการพัฒนาให้เป็น facilitator ที่เก่ง เมื่อเป็นแล้ว ควรต้องจัดเวทีให้ facilitator ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และร่วมแก้ไขปัญหาด้วยกัน”

ปัญหาในการเรียนรู้แบบ PBL

กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นตรงกันว่า ปัญหาในการเรียนรู้แบบ PBL ที่สำคัญประกอบด้วย

- 1) อาจารย์ประจำกลุ่มมีความหลากหลาย ยังไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน
- 2) นักศึกษาขาดความเข้าใจกระบวนการเรียน PBL อย่างแท้จริง โดยเฉพาะนักศึกษาชั้นปีแรกๆ
- 3) โจทย์ปัญหา มีความซ้ำซ้อน ควรปรับเปลี่ยนให้มีความหลากหลาย ใช้ผู้ป่วยจริงหรือเทคโนโลยีประกอบ
- 4) สื่อการเรียนรู้อาจไม่หลากหลายและยังไม่ได้มาตรฐานทางการแพทย์
- 5) ข้อจำกัดด้านเวลา นักศึกษามีเวลาทบทวนเพื่อความเข้าใจ และการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองน้อย และที่สำคัญพบว่ายังมีผู้บริหาร/อาจารย์บางส่วนยังไม่เข้าใจนโยบายและปรัชญาการเรียนรู้อย่างแบบ PBL มากนักและยังให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนแบบ PBL ไม่มากพอ

“ปัญหาของ PBL นั้นเมื่อหลักสูตรมีการปรับเปลี่ยนตอนนี้ที่ต้องปรับใหญ่จริงๆ คือ ต้องมาดูที่ตัวครู ยังมีความรู้สึกว่าเป็นอุปสรรค คือถ้าจะปรับต้องปรับครูจริงๆ”

“นักศึกษาบอกว่าอาจารย์มีหลายรูปแบบมาก มาตรฐานการให้คะแนน PBL ไม่เหมือนกันเลย”

“นักศึกษายังขาดความเข้าใจในกระบวนการของ PBL ยังไม่รู้จักแบ่งเวลา แล้วไม่รู้จักวิธีเรียน จริงๆ ชีวิตการเรียนในมหาวิทยาลัยต้องเรียนแบบผู้ใหญ่ ต้องไปค้นคว้าอะไรอีกมาก”

วิจารณ์

จากการศึกษานี้พบว่าอาจารย์ประจำกลุ่มมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้แบบ PBL มีทัศนคติที่ดีต่อบทบาทเป็นอาจารย์ประจำกลุ่มและเห็นว่าเป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เป็นจุดเด่นของหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต เพราะเป็นจัดการเรียนรู้ที่นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ และอาจารย์ประจำกลุ่มได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม และเรียนรู้สิ่งที่ยุ่อกสาขาวิชา ซึ่งการจัดการเรียนการสอนแบบเดิมอาจารย์จะชำนาญเฉพาะเรื่องที่ตนสอนเท่านั้นและเป็นการให้ความรู้ทางเดียว ต่างจากการเรียนรู้แบบ PBL ที่ได้เห็นกระบวนการเรียนที่นักศึกษาเป็นศูนย์กลางโดยกระบวนการเริ่มต้นจากปัญหา และขั้นตอนที่เป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนการสอนแบบ PBL 7 ขั้นตอน^{3-5,15} อาจารย์ได้พัฒนาตนเองในการเรียนรู้ร่วมกับนักศึกษาถึงแม้จะไม่ใช้สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ^{16,17}

สำหรับบทบาทอาจารย์ประจำกลุ่ม พบว่าทุกคนเห็นว่าเป็นบทบาทที่สำคัญทั้งในด้านกระบวนการและการประเมินกระบวนการกลุ่มด้วย แต่จากผลการศึกษาพบว่าอาจารย์ประจำกลุ่มยังมีแนวปฏิบัติที่หลากหลายแม้ในการจัดการเรียนการสอนแบบ PBL อาจารย์ประจำกลุ่มไม่จำเป็นต้องเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในเนื้อหาใดๆ แต่ต้องมีความรู้ความเข้าใจขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้แบบ PBL และมีแนวปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน¹⁹ จึงสมควรทบทวนบทบาทของอาจารย์ประจำกลุ่มเพื่อให้ทุกกลุ่มย่อยมีกระบวนการใกล้เคียงกัน นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จการเรียนรู้แบบ PBL นอกจากอาจารย์ประจำกลุ่มที่มีความพร้อมในการสนับสนุนกลุ่มแล้ว นักศึกษาและเพื่อนในกลุ่มยังต้องมีความรู้พื้นฐาน มีทัศนคติที่ดี มีปฏิสัมพันธ์กันไม่แยกตัว มีการทำงานร่วมกันเป็นทีม¹⁹

โจทย์ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นให้มีความกระตือรือร้นในการเรียน เรียนอย่างเข้าใจและนำไปสู่การคิดวิเคราะห์จากการศึกษาพบว่าโจทย์ปัญหาที่ใช้ในการเรียนการสอนแบบ PBL มีความซ้ำซ้อน ควรปรับเปลี่ยนใหม่ โดยต้องได้รับความร่วมมือทั้งจากอาจารย์แพทย์และอาจารย์ปริคลินิกเพื่อสร้างโจทย์ปัญหาร่วมกันให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ ตัวอย่างโจทย์ปัญหาควรมีความหลากหลายและทำให้น่าสนใจ โดยอาจเป็นผู้ป่วยจริง ภาพวิดีโอ เป็นต้น

สำหรับผลการเรียนรู้ต่อนักศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่าการเรียนแบบ PBL มีประโยชน์ต่อนักศึกษาในด้านต่างๆ เช่น ผู้เรียนสนใจ สนุก กล้าแสดงความคิดเห็น เพิ่มทักษะการคิดวิเคราะห์ มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น สามารถวิเคราะห์และค้นคว้าข้อมูลได้ด้วยตนเอง^{20,21} อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างได้กล่าวถึงข้อจำกัดว่าผู้เกี่ยวข้องยังขาดความเข้าใจเกี่ยวนโยบายและปรัชญาการเรียนรู้แบบ PBL อย่างแท้จริง และยังให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนแบบ PBL ไม่มากพอ สมควรที่จะต้องสื่อสารและทำความเข้าใจกับอาจารย์ รวมทั้งการวิเคราะห์หาสาเหตุเพื่อหาแนวทางแก้ไข

ข้อเสนอแนะ

1. PBL เป็นเอกลักษณ์ของคณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ดีทั้งในความคิดของอาจารย์และนักศึกษาคณะแพทยศาสตร์ ควรให้ความสำคัญและติดตามในประเด็นต่อไปนี้

1.1 ปรัชญาและแนวคิดของการเรียนการสอนแบบ PBL

1.2 อาจารย์ควรได้รับการพัฒนาวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบ PBL บทบาท facilitator การประเมินผล

1.3 ในการเตรียมความพร้อมควรจัดให้นักศึกษามีประสบการณ์การเรียนรู้ PBL มากขึ้นกว่านี้

2. จัดฝึกอบรม facilitator ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ทบทวนเป็นระยะๆ และจัดให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของการเป็น facilitator

สรุป

การเรียนรู้อาศัยปัญหาเป็นฐานเป็นการเรียนรู้ที่นักศึกษาได้ฝึกกระบวนการคิดวิเคราะห์ รู้จักตั้งคำถาม กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ค้นคว้าหาข้อมูล และสรุปข้อมูลได้ด้วยตนเอง ทำให้รู้สึกสนุก ตั้งใจเรียน สามารถนำความรู้ไปใช้ในชั้นคลินิกได้ ฝึกให้กล้าแสดงออก เป็นสิ่งดี ก่อให้เกิดกระบวนการแสวงหาความรู้ ในขณะที่เดียวกันการเป็นอาจารย์ประจำกลุ่มทำให้ได้พัฒนาตนเอง ได้เห็นความก้าวหน้าของนักศึกษา นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะให้คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พัฒนาอาจารย์ประจำกลุ่มให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ทั้งในด้านกระบวนการ การประเมินผล ระบบสนับสนุนอาจารย์ประจำกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มอาจารย์ใหม่ ให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อเรียนรู้ร่วมกัน รวมทั้งการพัฒนาอาจารย์และนักศึกษาให้เข้าใจแนวคิด วัตถุประสงค์ กระบวนการ และการประเมินผลไปในแนวเดียวกัน เพื่อพัฒนาร่วมกันให้ยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

1. Barrows HS. A taxonomy of problem-based learning methods. *Med Educ* 1986; 20: 481 - 6.
2. Consortium of Thai Medical Schools. Report of the Recommendation of the 6th National Conference on Medical Education 1993; 1993 Nov 18-19; Ambassador City Jomtien Pattaya. Bangkok: The Group; 1993.
3. Barrows HS. Inquiry: the pedagogical importance of a skill central to clinical practice. *Med Educ* 1990; 24: 3 - 5.
4. Struijker Boudier HA, Smits JF. Problem-based learning: the Maastricht experience. *Trends Pharmacol Sci* 2002; 23: 164.
5. Donner RS, Bickley H. Problem-based learning in American medical education: an overview. *Bull Med Libr Assoc* 1993; 81: 294 - 8.
6. Haith-Cooper M. Problem-based learning within health professional education. What is the role of the lecturer? A review of the literature. *Nurse Educ Today* 2000; 20: 267 - 72.

7. Baker CM. Using problem-based learning to redesign nursing administration masters programs. *J Nurs Adm* 2000; 30: 41 - 7.
8. Wood DF. ABC of learning and teaching in medicine: problem based learning. *Nurs Educ Today* 2000; 20: 267 - 72.
9. Medical Council of Thailand. Report of the Recommendation of the 5th National Conference on Medical Education 1986; 1986 Sep 8-12; Bhumibol Adulyadej Hospital. Bangkok: The Council; 1986.
10. Faculty of Medicine, Prince of Songkla University. 1987 Annual report, Faculty of Medicine, Prince of Songkla University: the guidelines for educational development and the improvement in 5-10 years, Faculty of Medicine, Prince of Songkla University. 1987; p.30 - 1.
11. Taveesin S. Opinions of medical students on problem-based learning and related skill development at Faculty of Medicine, Prince of Songkla University [homepage on the Internet]. Songkhla: Faculty of Medicine, Prince of Songkla University; 2002 [cited 2015 Feb 15]. Available from: <http://med-ed.psu.ac.th/web/meu/research/pdf/45/suwanapa.pdf>
12. Taveesin S. The quality of case scenarios for problem-based learning (PBL) in medical curriculum at Prince of Songkla University. *Chula Med J* 2003; 47: 59.
13. Nukliang R, Sanguansai K. Evaluation of problem-based learning for pre-clinical years of the medical program at Prince of Songkla University. *Chula Med J* 2003; 47: 60.
14. Lekhakula A, Nukliang R. Opinions and attitudes of facilitators about PBL compare with conventional curriculum: The Prince of Songkla University [homepage on the Internet]. Songkhla: Faculty of Medicine, Prince of Songkla University; 2000 [cited 2015 Feb 15]. Available from: http://med-ed.psu.ac.th/newmeded/document/research/2543/2543_04.pdf
15. Cooke M, Moyle K. Students' evaluation of problem based learning. *Nurse Educ Today* 2002; 22: 330 - 9.
16. Reanmongkol W, Soorapan S, Wongphuwarak et al. Understanding and opinions of students and facilitators on problem-based learning in pharmacy education. *Songkla Med J* 2006; 24: 263 - 73.

17. Schmidt H, Moust JHC. What makes a tutor effective? A structural-equations modeling approach to learning in problem-based curricula. *Acad Med* 1995; 70: 708 - 14.
18. Azer S. Challenges facing PBL tutors: 12 tips for successful group facilitation. *Med Teach* 2005; 27: 676 - 81.
19. McKeachie WJ, Pinrich PR, Smity DA. Teaching and learning in the college classroom: review of the literature. Michigan: University of Michigan; 1986.
20. Jin HY, BokSun Y. Nursing students' experiences with facilitator in problem-based learning class. *Asian Nurs Res* 2013; 7: 198 - 204.
21. Harden RM, Sowden S, Dunn WR. Educational strategies in curriculum development: The SPICES model. *Med Educ* 1984; 18: 284 - 97.